

ESTAT OBRER, TERMIDOR I BONAPARTISME¹

Lev Trotski

1 de febrer de 1935

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “El estado obrero, termidor y bonapartismo.”, en, Escritos, Tomo VI, volumen 1, Editorial Pluma, Bogotá, 1976, pp. 256-282.

Les controvèrsies sobre el “Termidor” en el passat
El vertader sentit del Termidor
La caracterització marxista de l’URSS
La dictadura del proletariat i la dictadura de la burocràcia
Cal revisar i corregir l’analogia històrica
Termidorians i jacobins
Els diferents rols d’un estat burgès i d’un estat obrer
La hipertròfia del centrisme burocràtic en bonapartisme
Conclusió
Epíleg

La política exterior de la burocràcia stalinista (a través dels seus dos canals, el fonamental de la diplomàcia i el secundari de la Comintern) ha fet un marcat viratge cap a la Lliga de les Nacions, la preservació de l’status quo i l’aliança amb els reformistes i la democràcia burgesa. Al mateix temps, la política interna s’ha girat vers el mercat i el “camperol ric de la granja col·lectiva”. L’objectiu del darrer atac contra grups opositors i semiopositors, així com contra elements aïllats que mantenen almenys una actitud crítica, i de la nova porga massiva en el partit és deixar-li a Stalin via lliure per començar el curs a la dreta. Això implica, inevitablement, la tornada al vell curs orgànic (apostar-ho tot al kulak, aliança amb el Kumintang, el Comitè Anglo-Rus, etcètera), però a escala molt major i en condicions infinitament més oneroses. On mena aquesta orientació? Una altra vegada s’escolta en moltes boques la paraula “Termidor”. Malauradament, l’ús ha desgastat aquesta paraula; ha perdut el seu contingut concret i és evidentment inadequada per a caracteritzar l’etapa que travessa la burocràcia stalinista i la catàstrofe que està preparant. Abans que res hem d’aclarir la nostra terminologia.

¹“L’estat obrer, termidor i bonapartisme”. The New International, juliol de 1935.

Les controvèrsies sobre el “Termidor” en el passat

La qüestió del “Termidor” està estretament lligada a la història de l’Oposició d’Esquerra de l’URSS. Avui no seria fàcil establir qui feu ús per primer vegada de l’analogia històrica del Termidor. De totes maneres, en 1926 les posicions al voltant d’aquest tema eren aproximadament les següents: el grup “Centralisme Democràtic” (V.M. Smirnov, Sapronov i d’altres, als que Stalin perseguí en el seu exili fins a la mort) declaraven: “El Termidor ja és un fet!” Els partidaris de la plataforma de l’Oposició d’Esquerra, els bolxevics leninistes, negaven categòricament aquest plantejament. Aquest problema fou l’eix d’una ruptura. Qui tenia raó? Per tal de respondre hem d’establir amb precisió què entenia cada grup per “Termidor”; les analogies històriques permeten diverses interpretacions i, per tant, es pot abusar d’elles fàcilment.

El difunt V.M. Smirnov (un dels millors representants de la vella escola bolxevic) sostenia que l’endarreriment en la industrialització, l’avanç del kulak i del nepman (els nous burgesos), el lligam entre aquests i la burocràcia i, finalment, la degeneració del partit havien progressat tant que es feia impossible tornar a la via socialista sense una nova revolució. El proletariat ja havia perdut força. Amb l’aixafament de l’Oposició d’Esquerra, la burocràcia començava a expressar els interessos d’un règim burgès en reconstitució. S’havien liquidat les conquestes fonamentals de la Revolució d’Octubre. Aquesta era en essència la posició del grup “Centralisme Democràtic”.

L’Oposició d’Esquerra sostenia que, malgrat que indubtablement havien començat a sorgir en tot el país elements de poder dual, la transició d’aquests elements a l’hegemonia de la burgesia no podia donar-se d’una altra manera que a través d’un colp contrarevolucionari. La burocràcia ja estava lligada al nepman i al kulak, però les seues arrels continuaven essent fonamentalment obreres. En combatre l’Oposició d’Esquerra, la burocràcia, sense dubtar-ne’n, s’adossava el pesant llast dels nepmen i els kulaks. Però el dia de demà aquest llast cauria amb tot el seu pes sobre qui l’arrossegava, la burocràcia governant. Eren inevitables altres ruptures en els rengles burocràtics. Enfrontat al perill directe d’un colp contrarevolucionari, el sector més important de la burocràcia centrista s’inclinaria davant dels obrers a la recerca de suport contra la burgesia rural en avançament. Encara estàvem molt lluny de la solució final del conflicte. Era prematur soterrar la Revolució d’Octubre. L’aixafament de l’Oposició d’Esquerra facilitava la tasca del “Termidor”. Però aquest encara no s’havia realitzat.

No necessitem més que revisar curosament el nucli de les controvèrsies de 1926-1927 perquè sorgisca amb tota evidència, a la llum dels esdeveniments posteriors, la correcció de la posició bolxevic leninista. Ja en 1927 els kulaks colpejaren la burocràcia negant-se a proveir-la de pa, que el kulak havia assolit concentrar a les seues mans. En 1928 la burocràcia es dividí obertament. La dreta estava a favor de majors concessions al kulak. Els centristes, armats amb les idees de l’Oposició d’Esquerra, a la que havien calumniat a l’uníson amb la

dreta, es recolzaren sobre els treballadors, feren a una banda la dreta i s'endinsaren pel camí de la industrialització i, en conseqüència, de la col·lectivització. Finalment es salvaren les conquestes socials bàsiques de la Revolució d'Octubre al cost d'innombrables i innecessaris sacrificis.

Es confirmà totalment el pronòstic dels bolxevics leninistes (més correctament, la “variant òptima” del seu pronòstic). Avui no caben discussions sobre aquest punt. El desenvolupament de les forces productives no seguí la via de la restauració de la propietat privada sinó, basant-se en la socialització, la de l'administració planificada. Només qui és políticament cec pot deixar de veure el significat històric mundial d'aquest fet.

El vertader sentit del Termidor

No obstant, avui hem d'admetre que l'analogia del Termidor enfosquí més que aclarí el problema. El Termidor de 1794 passà el poder d'alguns grups de la Convenció a altres, d'un a un altre sector del “poble” victoriós. Fou contrarevolucionari? La resposta depèn de l'extensió que li donem, en cada cas concret, al concepte de “contrarevolució”. El canvi social que es produí entre 1789 i 1793 fou de caràcter burgès. En essència es reduí a la substitució de la propietat feudal immutable per la “lliure” propietat burgesa. La contrarevolució “corresponent” a aquesta revolució hauria d'haver significat el restabliment de la propietat feudal. Però el Termidor ni tan sols intentà prendre aquesta direcció. Robespierre cercà suport entre els artesans, el Directori entre la burgesia mitjana. Bonaparte s'alià amb els banquers. Tots aquests canvis, que per descomptat no sols tenien un sentit polític sinó també un sentit social, es produïren no obstant sobre la base de la nova societat i el nou estat de la burgesia. El Termidor fou la reacció actuant sobre els fonaments socials de la Revolució.

De les mateixes característiques fou el Dívuit Brumari de Bonaparte, la següent etapa important en l'avanç de la reacció. En cap dels dos casos es tractava de restaurar les velles formes de propietat o el poder dels antics sectors dominants sinó de dividir els guanys del nou règim social entre els distints sectors del victoriós “Tercer Estat”. La burgesia s'anà fent ama de majors possessions i de més poder (ja siga directament i immediata o a través d'agents especials com Bonaparte), però no atemptà gens ni mica contra les conquestes socials de la Revolució; al contrari, sol·lícitament tractà d'enfortir-les, organitzar-les i estabilitzar-les. Napoleó protegí la propietat burgesa, incloent-hi la dels camperols, tant contra la “xusma” com també contra els ploraners expropiats. L'Europa feudal odiava Napoleó com la representació viva de la Revolució, i des del seu punt de vista tenia raó.

La caracterització marxista de l'URSS

Indubtablement l'URSS d'avui s'assembla molt poc a la república soviètica que

descrigué Lenin en 1917 (ni burocràcia ni exèrcit permanents, dret a remoure en qualsevol moment els funcionaris electes i control actiu de les masses sobre ells “més enllà de quins siguen els individus”, etcètera). El domini de la burocràcia sobre el país i el de Stalin sobre la burocràcia són gairebé absoluts. Però, quines conclusions s’han de treure d’això? Hi ha els que plantegen que, atès que l’estat real que ha sorgit de la revolució proletària no es correspon amb les normes ideals plantejades a priori, li tornen l’esquena. És un esnobisme polític comú als cercles pacifistes democràtics, llibertaris, anarcosindicalistes i en general ultraesquerrans de la intel·lectualitat petit burgesa. Hi ha altres que diuen que, atès que l’estat ha sorgit de la revolució proletària, constitueix un sacrilegi contrarevolucionari fer-li qualsevol crítica. Heus aquí la veu de la hipocresia darrere de la qual s’amaguen ben sovint els immediats interessos materials de determinats grups d’aqueixa mateixa intel·lectualitat petit burgesa i de la burocràcia obrera. Aquestes dues espècies (l’esnob polític i l’hipòcrita polític) s’intercanvien ràpidament d’acord amb les circumstàncies personals. Deixem-los en pau.

Un marxista diria que l’URSS actual òbviament no s’aproxima a les normes a priori d’un estat soviètic; descobrim, doncs, què fou allò que no preveiem quan elaborarem les normes programàtiques; més inclús, analitzem quins factors socials han distorsionat l’estat obrer; vegem una vegada més si aquestes distorsions s’han estès als fonaments econòmics de l’estat, és a dir si s’han mantingut les conquestes socials bàsiques de la revolució proletària; si és així, vegem en quina direcció estan canviant; i descobrim si existeixen en l’URSS i en el món factors que puguen facilitar i accelerar la preponderància de les tendències progressives sobre les reaccionàries. Aqueixa anàlisi és complexa. No proporciona cap clau preconcebuda a les ments peresoses, a les que tant els agraden els preconceptes. En canvi, ens preserva de les dues plagues, l’esnobisme i la hipocresia, i ens forneix la possibilitat d’influir activament sobre els destins de l’URSS.

Quan el grup “Centralisme Democràtic” declarà en 1926 que l’estat obrer estava liquidat, evidentment soterrava en vida la revolució. A diferència d’ells, l’Oposició d’Esquerra elaborà un programa de reformes del règim soviètic. La burocràcia stalinista atacà l’Oposició d’Esquerra per a resguardar-se i atrinxerar-se com a casta privilegiada. Però en la lluita per mantenir les seues posicions es veié obligada a prendre del programa de l’Oposició d’Esquerra les úniques mesures que permetien salvar la base social de l’estat soviètic. És una lliçó política inapreciable! Demostra com les condicions històriques específiques, l’endarreriment dels camperols, el cansament del proletariat, la falta d’un suport decisiu d’Occident prepararen un segon capítol de la revolució caracteritzat per la supressió de l’avantguarda proletària i l’aixafament dels internacionalistes revolucionaris per la conservadora burocràcia nacional. Però aquest mateix exemple demostra com una línia política correcta permet a un grup marxista influir sobre el procés, encara que els triomfs del “segon capítol” facen a una banda als revolucionaris del “primer capítol”.

Quan hom pensa d'una manera superficialment idealista, basant-se en normes preconcebudes a què es pretén ajustar tots els processos vius es passa fàcilment de l'entusiasme al desànim. Només el materialisme dialèctic, que ens ensenya a considerar tota l'existència en el seu desenvolupament i a través del conflicte de les seues forces internes, pot impartir al pensament i a l'acció la necessària estabilitat.

La dictadura del proletariat i la dictadura de la burocràcia

En molts escrits establirem que, malgrat els seus èxits econòmics, determinats per la nacionalització dels mitjans de producció, la societat soviètica continua essent totalment una societat transicional contradictòria, i si se la mesura per la desigualtat de les condicions de vida i els privilegis de la burocràcia es manté molt més pròxima al règim capitalista que al futur comunisme.

Al mateix temps afirmem que, tanmateix la monstruosa degeneració burocràtica, l'estat soviètic continua essent l'instrument històric de la classe obrera mentre garanteix el desenvolupament de l'economia i la cultura basant-se en els mitjans de producció nacionalitzats i, en virtut d'això, prepara les condicions per a una genuïna emancipació dels treballadors a través de la liquidació de la burocràcia i de la desigualtat social.

Qui no haja analitzat i acceptat seriosament aquestes dues proposicions, qui en general no haja estudiat la literatura dels bolxevics leninistes sobre el problema de l'URSS des de 1923 en avant, corre el risc de perdre el fil conductor del procés amb cada nou esdeveniment i d'abandonar l'anàlisi marxista per a dedicar-se a abjectes lamentacions.

El burocratisme soviètic (seria més correcte dir antisoviètic) és el producte de les contradiccions socials entre la ciutat i l'aldea, entre el proletariat i els camperols (aquestes dues classes de contradiccions no són idèntiques), entre les repúbliques i els districtes nacionals, entre els diferents grups dels camperols, entre les distintes capes de la classe obrera, entre els diversos grups de consumidors i, finalment, entre l'estat soviètic en conjunt i el seu entorn capitalista. Avui, quan totes les relacions es tradueixen al llenguatge del càlcul monetari, les contradiccions econòmiques ressalten amb excepcional agudesesa.

Elevant-se per damunt de les masses treballadores, la burocràcia regula aquestes contradiccions. Utilitza aquesta funció per a enfortir el seu propi domini. Amb el seu govern sense cap control, subjecte únicament a la seua voluntat, a què ningú pot apel·lar, la burocràcia acumula noves contradiccions. Explotant-les, crea el règim de l'absolutisme burocràtic.

Les contradiccions internes de la burocràcia han portat a un sistema pel qual s'elegeix a dit el comandament principal; la necessitat de disciplina dins d'un ordre exclusivista ha menat al govern d'una sola persona i al culte del Líder infal·lible. El mateix sistema predomina en la fàbrica, el kolkhoz, la universitat i el govern: el Líder està al capdavant de la seua fidel tropa, els altres segueixen el Líder. Stalin mai fou ni podria ser un dirigent de masses; és el Líder dels

“líders” burocràtics, la seua consumació, la seua personificació.

Com més complexes es tornen les tasques econòmiques, com majors són les reivindicacions i els interessos de la població, més s’aguditza la contradicció entre el règim burocràtic i les necessitats del desenvolupament socialista, més rudement lluita la burocràcia per tal de mantenir les seues posicions, més cínicament recorre a la violència, el frau i el robatori.

L’eloqüent fet del deteriorament del règim polític enfront de l’avanç de l’economia i la cultura té una sola i única explicació: que l’opressió, la persecució i les matances no serveixen avui a la defensa de l’estat sinó a la del govern i els privilegis de la burocràcia. Aquesta és també l’explicació de la necessitat sempre en augment d’ocultar les repressions darrere del frau i les amalgames.

“Però pot hom anomenar això un estat obrer?”, repliquen les veus indignades dels moralistes, els idealistes i els esnobs revolucionaris. Altres un poc més cauts s’expressen així: “Tal vegada en última instància siga un estat obrer, però en ell no hi queden ni vestigis de dictadura del proletariat. És un estat obrer degenerat sota la dictadura de la burocràcia.”

No veiem cap raó per a resumir ací tot el problema. Tot el que hi ha per dir sobre aquest tema ja està en la literatura i en els documents oficials de la nostra tendència. Ningú ha intentat refutar, corregir o completar la posició dels bolxevics leninistes sobre aquesta qüestió tan important.

Ací ens limitarem al problema de si es pot anomenar dictadura del proletariat a la dictadura de fet de la burocràcia.

La dificultat terminològica sorgeix de què, a vegades, s’utilitza la paraula dictadura amb un sentit restringit, polític, i d’altres vegades amb un sentit sociològic, més profund. Parlem de la “dictadura de Mussolini” i alhora declarem que el feixisme no és més que l’instrument del capital financer. Quan estem fent l’ús correcte? En ambdues ocasions, però en plans diferents. És indiscutible que Mussolini concentra a les seues mans la totalitat del poder executiu. Però no és menys cert que allò que determina el contingut real de l’activitat estatal són els interessos del capital financer. La dominació social d’una classe (la seua dictadura) es pot expressar a través de formes polítiques summament diverses. Així ho testimonia tota la història de la burgesia, des de l’Edat Mitja fins al dia d’avui.

L’experiència de la Unió Soviètica permet estendre aquesta mateixa llei sociològica, amb tots els canvis necessaris, a la dictadura del proletariat. En el lapse que s’estén des de la conquesta del poder fins a la dissolució de l’estat obrer en la societat socialista, les formes i mètodes del govern proletari poden sofrir marcats canvis, determinats pel curs intern i extern de la lluita de classes. Així, l’actual dominació de Stalin no s’assembla en res al govern soviètic dels primers anys de la revolució. El reemplaçament d’un règim per un altre no s’ha produït d’un sol colp sinó a través d’una sèrie de mesures, de petites guerres civils de la burocràcia contra l’avantguarda obrera. Analitzat històricament, allò que ha liquidat la democràcia soviètica ha estat la pressió de les contradiccions

socials. Explotant-les, la burocràcia ha pogut arrancar-li el poder a les organitzacions de masses. En aquest sentit és correcte parlar de la dictadura de la burocràcia i àdhuc de la dictadura personal de Stalin. Però aquesta usurpació ha pogut realitzar-se i mantenir-se només perquè el contingut social de la dictadura de la burocràcia està determinat per les relacions productives creades per la revolució proletària. En aquest pla podem dir molt justificadament que la dictadura del proletariat ha trobat la seua expressió distorsionada però indubtable en la dictadura de la burocràcia.

Cal revisar i corregir l'analogia històrica

En les discussions internes de l'Oposició russa i de l'Oposició Internacional enteníem condicionalment per Termidor la primera etapa de la contrarevolució burgesa, dirigida contra la base social de l'estat obrer. Encara que, com hem vist, l'essència de la controvèrsia no es veié afectada per això en el passat, l'analogia històrica ha quedat investida d'un caràcter purament condicional i no realista, que ha entrat en contradicció creixent amb la necessitat d'analitzar l'evolució més recent de l'estat soviètic. Nosaltres sempre fem referència (amb tota raó) al règim plebiscitari o bonapartista de Stalin. Però a França el bonapartisme arribà després del Termidor. Si ens anem a limitar als marcs de l'analogia històrica, necessàriament hem de preguntar-nos: si encara no hi ha hagut Termidor soviètic, d'on ha pogut sorgir el bonapartisme? Sense canviar gens essencial en les nostres anteriors avaluacions (no hi ha cap raó per a fer-ho), hem de revisar radicalment l'analogia històrica. Açò ens permetrà considerar més de prop antics fets i comprendre millor algunes noves manifestacions.

El capgirament del 9 de Termidor no liquidà les conquestes bàsiques de la revolució burgesa però passà el poder a mans dels jacobins més moderats i conservadors, els elements més benestants de la societat burgesa. Avui és impossible no veure que en la revolució soviètica també es produí, fa molt de temps, un gir a la dreta, totalment anàleg al Termidor encara que de ritme molt més lent i formalment més dissimulat. La conspiració de la burocràcia soviètica contra l'ala esquerra ha pogut mantenir en les etapes inicials el seu caràcter relativament "sobri" perquè s'ha executat molt més sistemàticament i a fons que no la improvisació del 9 de Termidor.

Socialment el proletariat és més homogeni que la burgesia, però conté en el seu si una quantitat de sectors que es manifesten amb excepcional claredat després de la presa del poder, durant el període en què comencen a conformar-se la burocràcia i l'aristocràcia obrera lligada a ella. L'aixafament de l'Oposició d'Esquerra implicà en el sentit més directe i immediat el pas del poder de mans de l'avantguarda revolucionària als elements més conservadors de la burocràcia i de l'estrat superior de la classe obrera. 1924: heus aquí el començament del Termidor soviètic.

Per descomptat, allò que es discuteix no és la identitat històrica sinó l'analogia

històrica, que sempre està limitada per les diverses estructures socials i les distintes èpoques. Però aquesta analogia no és superficial ni accidental; està determinada per l'extrema tensió de la lluita de classes pròpia dels períodes de revolució i de contrarevolució. En ambdós casos la burocràcia s'elevà enfilant-se a coll de la democràcia plebea que garantí el triomf del nou règim. Els clubs jacobins foren gradualment estrangulats. Els revolucionaris de 1793 moriren en els camps de batalla, es feren diplomàtics i generals, caigueren sota els colps de la repressió... o passaren a la clandestinitat. A continuació, altres jacobins aconseguiren transformar-se en prefectes de Napoleó. A les seues files acudien en nombre sempre major renegats dels vells partits, antics aristòcrates i desmanotats grimpadors. I a Rússia? En un terreny molt més gegantí i amb el rerafons d'experiències molt més madures, cent trenta o cent quaranta anys després es repeteix el mateix panorama de degeneració amb la transició gradual dels soviets i clubs partidaris curulls de vida a despatxos de secretaris que depenen únicament del "Líder benvolgut".

A França la prolongada estabilització del règim bonapartista termidorià només fou possible mercès al desenvolupament de les forces productives alliberades dels frens del feudalisme. S'enriquieren els que tingueren sort, els pillets, els parents i aliats de la burocràcia. Les masses decebudes caigueren en la postració.

El creixement de les forces productives nacionalitzades que començà en 1923 inesperadament per a la pròpia burocràcia soviètica, creà els requisits econòmics necessaris per a l'estabilització d'aqueixa burocràcia. La construcció de l'economia proporcionà una sortida a les energies d'organitzadors, administradors i tècnics actius i capaços. La seua situació material i moral millorà ràpidament. Es creà aleshores un vast sector privilegiat estretament lligat a la capa superior governant. Les masses treballadores vivien d'il·lusions o queien en l'apatia.

No seria més que banal pedanteria pretendre fer correspondre les distintes etapes de la Revolució Russa amb els esdeveniments anàlegs que ocorregueren a França a les acaballes del segle XVIII. Però, literalment, salta als ulls la semblança entre l'actual règim polític soviètic i el del Primer Cònsol, particularment cap a la fi del Consolat, quan s'apropava l'etapa de l'Imperi. Encara que a Stalin li manca la brillantor que atorguen les victòries, de totes maneres supera Bonaparte I amb el seu règim de servilisme organitzat. Només podia obtenir aqueix poder estrangulant el partit, els soviets, el conjunt de la classe obrera. La burocràcia sobre què es recolza Stalin està materialment lligada als resultats de la revolució nacional ja consumada, però no té cap punt de contacte amb la revolució internacional en desenvolupament. Per la seua manera de viure, els seus interessos i la seua psicologia els actuals funcionaris soviètics són tan diferents dels bolxevics revolucionaris com ho eren els prefectes i generals de Napoleó dels jacobins revolucionaris.

Termidorians i jacobins

Maiski, l'ambaixador soviètic a Londres, ha explicat recentment a una delegació de sindicalistes britànics com de necessari i justificat fou el judici stalinista als "contrarevolucionaris" zinovievistes. Aquest xocant episodi, un entre mils, ens porta immediatament al nus de la qüestió. Sabem qui són els zinovievistes. Amb tots els seus errors i vacil·lacions, una cosa és certa: són representants del típic "revolucionari professional". Porten en la sang els problemes del moviment obrer mundial. Qui és Maiski? Un menxevic de dreta que en 1918 trencà amb el seu partit anant-se encara més a la dreta, a la recerca de l'oportunitat d'entrar com a ministre en el govern blanc transural, sota la protecció de Koltxak. Tot just després de l'aniquilació de Koltxak, Maiski considerà arribat el moment de tornar-se cap als soviets. Lenin (i jo també) sentia la major desconfiança, per no dir menyspreu, envers aqueixa mena de gent. Avui Maiski, des del seu rang d'ambaixador, acusa els "zinovievistes" i els "trotskistes" de pretendre provocar la intervenció estrangera per a restaurar el capitalisme, el mateix capitalisme que ell defensà contra nosaltres en la Guerra Civil.

A. Troianovski, actual ambaixador als Estats Units, s'uní als bolxevics en la seua joventut; poc després deixà el partit; durant la guerra fou patriota; en 1917, menxevic. Quan es produí la Revolució d'Octubre era membre del Comitè Central menxevic; després, durant diversos anys participà en la lluita il·legal contra la dictadura del proletariat; entrà al partit stalinista, o més correctament al servei diplomàtic, després de l'aixafament de l'Oposició d'Esquerra.

Potemkin, l'ambaixador a París, era un burgès professor d'història durant el període de la Revolució d'Octubre; s'uní als bolxevics després del triomf. Jintxuk, exambaixador a Berlín, en l'època del colp d'Octubre participà, essent menxevic, en el contrarevolucionari Comitè de Moscou per la Salvació de la Pàtria i la Revolució, junt amb Grinko, socialrevolucionari de dreta i actual comissari del poble de finances. Suritz, que reemplaçà Jintxuk a Berlín, fou secretari polític del menxevic Txeijdse, primer president dels soviets; s'uní als bolxevics després del triomf. Quasi tots els altres diplomàtics són del mateix tipus, i mentre es designa per a l'estranger (especialment després de l'experiència amb Bessedovski, Dimitrievski, Agabekov i altres) només les persones més dependents.

No fa molt aparegueren a la premsa mundial notícies referents als principals èxits de la indústria minera de l'or en la Unió Soviètica, amb comentaris referents al seu organitzador, l'enginyer Serebrovski. El corresponsal de Le Temps a Moscou, que competeix reeixidament amb Duranty i Louis Fischer com a portaveu oficial de l'estrat més alt de la burocràcia, s'aplicà especialment a recalcar que Serebrovski és bolxevic des de 1903, un membre de la "Vella Guàrdia". Això és realment el que figura en la seua fitxa d'afiliació al partit. Però resulta que en la Revolució de 1905, en què hi participà essent un jove estudiant, estava amb els menxevics, i després es passà durant molts anys al

camp de la burgesia. La Revolució de Febrer de 1917 el trobà en el càrrec de director administratiu de dues fàbriques de municions; a més a més, era membre del Ministeri de Comerç i participà activament en la lluita contra el sindicat metal·lúrgic. Al maig de 1917 Serebrovski declarà que Lenin era “espia alemany”! Després del triomf dels bolxevics, jo feu ingressar Serebrovski junt amb altres spetzes [tècnics, especialistes] en el treball tècnic. Lenin no li tenia la menor fe; a mi tampoc me n’inspirava molta confiança. Avui, Serebrovski és membre del Comitè Central del partit!

En el periòdic teòric del Comitè Central, El Bolxevic, del 31 de desembre de 1934, es publica un article de Serebrovski, Sobre la indústria minera de l’or en l’URSS. Vegem la primera pàgina: “[...]sota la direcció del benvolgut Líder del partit i la classe obrera, el camarada Stalin [...]”; tres línies més baix: “[...] el camarada Stalin, en una conversa amb el corresponsal nord-americà, el senyor Duranty [...]”; cinc línies més avall: “[...] la concisa i precisa resposta del camarada Stalin [...]”; al peu de la pàgina: “això és el que significa lluitar per l’or al mode stalinista”. Pàgina dos: “[...] com ens ho ensenya el nostre gran dirigent, el camarada Stalin [...]”; quatre línies després: “[...] en resposta al seu informe (dels bolxevics), el camarada Stalin escrigué: ‘Felicitats pels vostres èxits’ [...]”; més avall en la mateixa pàgina: “inspirats per la guia del camarada Stalin [...]”; una línia després: “[...] el partit amb el camarada Stalin al capdavant [...]”; dues línies més avall [...] “la guia del nostre partit i (!) la del camarada Stalin”. Anem ara a la conclusió de l’article. En l’espai de mitja pàgina llegim: “[...] la guia del genial Líder del partit i la classe obrera, el camarada Stalin [...]”, i tres línies després: “[...] les paraules del nostre benvolgut Líder, el camarada Stalin[...]

La pròpia sàtira se sent desarmada davant de tal abundància d’obsequiositat. Hom suposa que els “líders benvolguts” no necessiten que se’ls faça declaracions d’amor cinc vegades per pàgina, i a més en un article que no està dedicat a l’aniversari del Líder sinó... a la mineria de l’or. Evidentment, l’autor d’un article tan ple de servilisme no pot tenir res de revolucionari. Heus aquí el calibre d’aquest exdirector tsarista de grans fàbriques, burgès i patriota, que lluità contra els obrers i que avui és un baluard del règim, membre del Comitè Central i cent per cent stalinista!

Un altre espècimen. Un dels pilars de l’actual Pravda, Zaslavski, proclamà al gener d’enguany que era tan inadmissible publicar les novel·les reaccionàries de Dostoievski com “els treballs contrarevolucionaris de Trotski, Zinoviev i Kamenev”. Qui és aquest Zaslavski? En el remot passat, un bundista [menxevic del Bund jueu] de dreta, després un periodista burgès que en 1917 portà avant una campanya menyspreable contra Lenin i Trotski acusant-los de ser agents d’Alemanya. Lenin, en els seus articles de 1917, utilitza com a tornada la frase “Zaslavski i altres canalles per l’estil”. Així entrà Zaslavski en la literatura partidària, com a consumat prototip del venal calumniador burgès. Durant la Guerra Civil, amagat a Kíev, treballà com a periodista per a les publicacions dels guàrdies blancs. Tot just en 1923 es passà del costat del poder soviètic.

Avui defèn el stalinisme contra els contrarevolucionaris Trotski, Zinoviev i Kamenev! Tant en l'URSS com a l'estranger, la premsa de Stalin està plena d'individus com aquest.

S'han aixafat els vells quadres del bolxevisme. S'han aixafat els revolucionaris. Hom els ha reemplaçat per funcionaris d'espina flexible. El pensament marxista ha estat desplaçat pel temor, la calúnnia i la intriga. Del Buró Polític de Lenin, només resta Stalin; dos dels seus membres estan políticament trencats i mossegant la pols (Rikov i Tomski); altres dos estan a la presó (Zinoviev i Kamenev); un està exiliat a l'estranger i privat de la seua ciutadania (Trotski). A Lenin, com ho expressà la mateixa Krupskaia, només la mort l'alliberà de les repressions de la burocràcia; a falta d'oportunitats de posar-lo pres, els epígons el tancaren en un mausoleu. Tot el sector governant ha degenerat. Els jacobins foren desplaçats pels termidorians i els bonapartistes, els bolxevics foren reemplaçats pels stalinistes.

Per a l'ampli estrat dels conservadors i de cap manera desinteressats Maiski, Serebrovski i Zaslavski, grans, mitjans i petits, Stalin és el jutge-àrbitre, la font de tots els béns i el defensor contra totes les oposicions possibles. A canvi d'açò, la burocràcia de tant en tant fa confirmar Stalin per mitjà d'un plebiscit nacional. Els congressos del partit, com els dels soviets, s'organitzen basant-se en un únic criteri: a favor o en contra de Stalin? Només els "contrarevolucionaris" poden estar en contra, i se'ls dona el que es mereixen. Aqueix és el mecanisme actual de govern. És un mecanisme bonapartista. Fins ara en cap diccionari polític es pot trobar una altra definició.

Els diferents rols d'un estat burgès i d'un estat obrer

Sense les analogies històriques no podem aprendre de la història. Però l'analogia ha de ser concreta; darrere dels trets semblants no hem de deixar de veure els que són distints. Ambdues revolucions acaben amb el feudalisme i la servitud. Però una d'elles, a través de la seua ala extrema, no podia més que lluitar en va per a superar els límits de la societat burgesa; l'altra realment derrocà la burgesia i creà l'estat obrer. Aquesta fonamental distinció de classes, que introdueix els necessaris límits materials de l'analogia, adquireix una importància decisiva per al pronòstic.

Després d'una profunda revolució democràtica que allibera els camperols de la servitud i els dona la terra, la contrarevolució feudal és generalment impossible. La monarquia derrocada pot tornar a fer-se amb el poder i rodejar-se de fantasmes medievals. Però ja és impotent per a restablir l'economia feudal. Una vegada alliberades dels frens feudals, les relacions burgeses es desenvolupen automàticament. No hi ha força externa que pugui controlar-les; han de cavar-se la seua pròpia fossa, en havent creat prèviament el seu propi soterrador.

Molt distint és el desenvolupament de les relacions socialistes. La revolució proletària no sols allibera les forces productives dels frens de la propietat privada; també les posa a disposició directa de l'estat que ella mateixa crea.

Mentre que després de la revolució l'estat burgès es limita al rol de policia, deixant el mercat lliurat a les seues pròpies lleis, l'estat obrer assumeix el rol directe d'economista i organitzador. En el primer cas, el reemplaçament d'un règim polític per un altre no exerceix més que una influència indirecta i superficial sobre l'economia de mercat. Al contrari, la substitució d'un govern obrer per un govern burgès o petitburgès portaria inevitablement a la liquidació dels principis de la planificació i, en conseqüència, a la restauració de la propietat privada. A diferència del capitalisme, el socialisme no es basteix mecànicament, sinó conscientment. L'avanç vers el socialisme és inseparable del poder estatal que desitja el socialisme o està obligat a desitjar-lo. El socialisme només pot adquirir un caràcter incommovible en una etapa molt avançada del seu desenvolupament, quan les seues forces productives hagen superat de lluny les del capitalisme. Quan se satisfacen abundantment les necessitats de cada individu i de tots els homes i l'estat haja desaparegut completament, diluint-se en la societat. Però tot açò forma part encara d'un futur distant. En l'etapa actual del procés, la construcció socialista s'eleva i cau junt amb l'estat obrer. Només després de caracteritzar a fons la diferència existent entre les lleis de formació de l'economia burgesa ("anàrquica") i les de l'economia socialista ("planificada"), comprèn hom quins són els límits més enllà dels quals no pot passar l'analogia amb la Gran Revolució Francesa. Octubre de 1917 completà la revolució democràtica i inicià la revolució socialista. Cap força del món pot fer retrocedir el canvi agrari-democràtic a Rússia; en açò l'analogia amb la revolució jacobina és completa. Però el canvi cap al kolkhoz constitueix una amenaça que serva tota la seua força, i amb ell està amenaçada la nacionalització dels mitjans de producció. La contrarevolució política, encara que restablís en el tron la dinastia Romanov no podria restablir la propietat feudal de la terra. Però la reconquesta del poder per un bloc menxevic i socialrevolucionari seria suficient per a interrompre la construcció socialista.

La hipertròfia del centrisme burocràtic en bonapartisme

La diferència fonamental entre les dues revolucions i, en conseqüència, entre les contrarevolucions "corresponents" és de la major importància per tal de comprendre la significació dels capgiraments polítics reaccionaris que constitueixen l'essència del règim de Stalin. La revolució camperola, igual que la burgesia sobre la qual aquella es recolzava, no tingué cap inconvenient a fer les paus amb el règim de Napoleó, i fins i tot pogué mantenir-se sota Lluís XVIII. La revolució proletària ja està exposada a un perill mortal amb l'actual règim de Stalin; serà incapaç de suportar un capgirament més cap la dreta. A la burocràcia soviètica, "bolxevic" per les seues tradicions (encara que en realitat ha renunciat a aquestes ja fa molt de temps), petit burgesa per la seua composició i el seu esperit, li ha calgut regular l'antagonisme entre el proletariat i els camperols, entre l'estat obrer i l'imperialisme mundial; aquesta

és la base social del centrisme burocràtic, dels seus zig-zags, del seu poder, la seua debilitat i la seua influència tan fatal sobre el moviment proletari mundial. En la mesura en què la burocràcia s'independitza, en què més i més poder es concentra en una sola persona, en major grau el centrisme burocràtic esdevé bonapartisme.

El concepte de bonapartisme, per ser massa ampli, exigeix que hom el concrete. Aquests últims anys apliquem aquest terme als governs capitalistes que, explotant els antagonismes entre el camp proletari i el camp feixista i recolzant-se directament en l'aparell militar-policíac, s'eleven per sobre el Parlament i la democràcia com els salvadors de la "unitat nacional". Sempre hem diferenciat estrictament aquest bonapartisme de la decadència del jove i puixant bonapartisme, que a més de soterrador dels principis polítics de la revolució burgesa fou el defensor de les seues conquestes socials. Apliquem un nom comú a ambdues manifestacions perquè tenen trets comuns; hom sempre pot descobrir la joventut en l'octogenari, malgrat els implacables atacs del temps.

Per descomptat, a l'actual bonapartisme del Kremlin el comparem amb el de l'ascens burgès, no amb el de la decadència; amb el Consolat i el Primer Imperi, no amb Napoleó III ni, molt menys, amb Schleicher o Doumergue. A propòsit de tal analogia, no cal adscriure-li a Stalin les característiques de Napoleó I; sempre que les condicions socials ho exigisquen, el bonapartisme podrà consolidar-se al voltant de figures de molt divers calibre.

Des del punt de vista que ens interessa a nosaltres, la distinta base social d'ambdós bonapartismes, el d'origen jacobí i el d'origen soviètic, és molt més important. En el primer cas es tractava de la consolidació de la revolució burgesa a través de la liquidació dels seus principis i institucions polítiques. En el segon cas es tracta de la consolidació de la revolució obrerocamperola a través de l'aixafament del seu programa internacional, el seu partit dirigent, els seus soviets. Portant fins a les seues ultimes conseqüències la política del Termidor, Napoleó no sols combaté el món feudal sinó també la "xusma" i els cercles democràtics de la petita i mitjana burgesia; d'aquesta manera concentrà els fruits del règim nascut de la revolució en mans de la nova aristocràcia burgesa. Stalin no sols preserva les conquestes de la Revolució d'Octubre contra la contrarevolució feudal-burgesa sinó també contra els reclams dels obrers, la seua impaciència i el seu descontentament; aixafa l'ala esquerra, que expressa les tendències històriques progressives de les masses treballadores sense privilegis; crea una nova aristocràcia a través de l'extrema diferenciació dels salaris, els privilegis, les jerarquies, etcètera. Recolzant-se en els sectors més alts de la nova jerarquia social contra els més baixos (i a vegades al revés) Stalin ha assolit concentrar totalment el poder a les seues mans. ¿De quina altra forma pot hom anomenar aquest règim si no és bonapartisme soviètic?

El bonapartisme, per la seua pròpia essència, no pot mantenir-se durant molt de temps; una esfera en equilibri sobre el vèrtex d'una piràmide invariablement rodarà cap a un banda o cap a l'altra. Però, com ja hem vist, és precisament en aquest punt que s'imposen els límits de l'analogia històrica. Per descomptat, la

caiguda de Napoleó no deixà intactes les relacions entre les classes, però en les qüestions fonamentals la piràmide social de França mantingué el seu caràcter burgès. L'inevitable col·lapse del bonapartisme stalinista qüestionarà immediatament el caràcter d'estat obrer de l'URSS. Una economia socialista no es pot bastir sense un poder socialista. El destí de l'URSS com a estat socialista dependrà del règim polític que sorgisca per a reemplaçar el bonapartisme stalinista. Només l'avantguarda revolucionària del proletariat podrà regenerar el sistema soviètic si novament es mostra capaç de mobilitzar al seu voltant els treballadors de la ciutat i l'aldea.

Conclusió

De la nostra anàlisi es desprenen algunes conclusions que especifiquem breument:

- 1.- El Termidor de la Gran Revolució Russa no és una perspectiva futura; ja s'ha produït. Els termidorians poden celebrar aproximadament el desè aniversari de la seua victòria.
- 2.- L'actual règim polític de l'URSS és el del bonapartisme "soviètic" (o antisoviètic), força més semblant a l'Imperi que no al Consolat.
- 3.- Pels seus fonaments socials i les seues tendències econòmiques, l'URSS continua essent un estat obrer.
- 4.- La contradicció entre el règim polític bonapartista i les exigències del desenvolupament socialista constitueix la raó més important de la crisi interna i un perill directe per a l'existència mateixa de l'URSS com a estat obrer.
- 5.- A causa del nivell encara baix de les forces productives i a l'entorn capitalista, les classes i les contradiccions de classe, més o menys aguditzades, continuaran existint a l'URSS durant un lapse indefinit, almenys fins a la victòria total del proletariat en els països capitalistes importants.
- 6.- L'existència de la dictadura del proletariat continuarà essent en el futur la condició necessària per al desenvolupament de l'economia i la cultura en l'URSS. Per tant, la degeneració bonapartista de la dictadura amenaça directament i immediata totes les conquestes socials del proletariat.
- 7.- Les tendències terroristes dins dels rengles de la Joventut Comunista són un dels símptomes més virulents que mostren com el bonapartisme ja ha esgotat les seues possibilitats polítiques i s'ha endinsat en un període de lluita desesperada per continuar existint.
- 8.- L'inevitable col·lapse del règim polític stalinista portarà a l'establiment de la democràcia soviètica només en el cas que la liquidació del bonapartisme siga producte de l'acció conscient de l'avantguarda proletària. En qualsevol altre cas el lloc del stalinisme només el podria ocupar la contrarevolució capitalista feixista.
- 9.- La tàctica del terrorisme individual, no importa de quina banda provinga, únicament pot servir, sota les actuals condicions, als pitjors enemics del proletariat.

10.- Stalin, el soterrador del partit, és l'únic responsable polític i moral del sorgiment de tendències terroristes dins dels rengles de la Joventut Comunista.

11.- Allò que més debilita la lluita de l'avantguarda proletària de l'URSS contra el bonapartisme són les constants derrotes del proletariat mundial.

12.- La causa principal de les derrotes del proletariat mundial radica en la criminal política de la Comintern, cega servidora del bonapartisme stalinista i, alhora, la millor aliada i defensora de la burocràcia reformista.

13.- La primera condició de l'èxit en el terreny internacional és l'alliberament de l'avantguarda proletària mundial de la desmoralitzadora influència del bonapartisme soviètic, és a dir de la burocràcia venal de l'anomenada Comintern.

14.- La lluita per la salvació de l'URSS com a estat socialista coincideix totalment amb la lluita per la Quarta Internacional.

Epíleg

Els nostres oponents, als que donem la benvinguda, faran ús de la nostra "autocrítica". Exclamaran. "Així que han canviat la seua posició sobre el problema fonamental del Termidor; fins ara parlaven només del perill del Termidor; ara declaren sobtadament que el Termidor ja ha passat!" Probablement ho diran els stalinistes, que agregaran, de pas, que canviem la nostra posició per a facilitar la intervenció militar. Per una banda els brandleristes i els lovestonistes, i per una altra alguns saberuts "ultraesquerrans", poden expressar-se de la mateixa manera. Aquesta gent mai ha estat capaç d'assenyalar-nos què havia d'erroni en l'analogia amb el Termidor; cridaran més fort ara que ho descobrim pel nostre compte.

Ja indiquem com s'ubica aquest error en la nostra caracterització general de l'URSS. De cap mode es tracta de canviar la posició principista que formulem en quantitat de documents oficials, sinó només de precisar-la més. La nostra "autocrítica" no s'estén a l'anàlisi de classe de l'URSS o a les causes i condicions de la seua degeneració sinó només a l'aclariment històric d'aquests processos per mitjà de l'analogia amb les bé conegudes etapes de la Gran Revolució Francesa. La correcció d'un error parcial, encara que important, no commou la posició bàsica dels bolxevics leninistes; al contrari, ens permet precisar-la i concretar-la a través d'analogies més correctes i realistes. També cal agregar que el descobriment de l'error s'ha vist molt facilitat pel fet que el mateix procés de degeneració política que es discuteix ha assumit mentre un caràcter més definit.

La nostra tendència mai ha pretès ser infal·lible. No rebem com una revelació veritats ja elaborades, a la manera dels summes sacerdots del stalinisme. Estudiem, discutim, corroborem les nostres conclusions a la llum de l'experiència, corregim obertament els errors i seguim avant. La serietat científica i el rigor personal constitueixen les millors tradicions del marxisme i del leninisme. També en aquest aspecte volem seguir fidels als nostres mestres.

